THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאל
PUBLISHED BY
JOURNAL PUBLICATIONS OF TORONTO, LIMITED

דער קלען אקטאפוס לעבט נאך

נאך דעם טויט־קלאפ, וועלכען דער קו קלוקס קלען האט געכאפט לעצטעס יאר אין אנטאריא, האט מען געדענקט, אז די "העלדישע ריטער" מיט די ווייסע קיטלען, וועלכע האבען מורא פאר דער שיין פון טאג און מוזען זיך באהאלטען אין דער פינסטערניש פון דער נאכט, זענען טויט.

קיין גרעסערען קלאפ ווי דער קלען האט באקומען פון סער ווילאם מיולאק, דער טשיף דזשאסטיס פון אנטאריא, האט ער שוין ניט געקענט באקומען, און דאך לעבט דער קלען אקטאפוס, ווייל האקט מען אים אפ אין קאפ, פארבלייבען נאך קעפ, און ער לעבט ווייטער.

יעדע רעכטדענקענדער און געזעץ־ליבענדער בירגער פון קאנאדע האט אפלאדירט די שטעלונג פון סער ווילאם מיולאק, ווען דער גרייז־גרויער ריכטער האט פון זיין ריכטער שטול פראקלאמירט אז דער קלען איז א גיפטיגע שלאנג, וועלכע דארף געטויט ווערען, איידער זי פאראורזאכט מער שאדען.

דאס האט דער ריכטער געזאגט אין דעם פראצעס פון דעם קלעניק וו. א. פיליפס, דער האמילטאנער קיראפראקטער, וועלכער איז באשולדיגט געווארען אין פראקטיצירען די קלען דאקטרין.

פאסירט האט יענע געשיכטע אין מערץ, 1930. איזאבעל דזשאונס, א ווייסע מיידעל פון אקוויל, אנטאריא, האט חתונה געהאט מיט דעם נעגער איירא דזשאנסאן. די קלעניקעס פון האמילטאן און אקוויל האבען ניט געקענט פארטראגען אזא סקאנדאל, האבען זיי, לויט זייער געוואוינשאפט, זיך אנגעטאן אין די ווייסע קיטלען, האבען פארברענט א צלם און זענען אוועק אין מיטען נאכט צו דער היים פון איירא דזשאנסאן און האבען פון דארטען ארויסגעשלעפט מיט גוואלד זיין ווייסע ווייבעל און האבען זי אוועקגעפירט אין דער סאלוויישאן ארמיי.

נאך דעם דאזיגען סקאנדאל זענען די קלעניקעס אין דער אנוועזענ־היים פון דעם איקווילער פאליציי שעף גאנץ רוהיג און אונגעשטערט אוועק געפארען צוריק נאך האמילטאן. דער פאליציי שעף האט גלייכגילטיג צו־געקוקט צו דעם וואס עס איז געשעהן און האט אפילו קיין וואָרט ניט געזאגט.

דער נאנצער סקאנדאל וואלט אריבער אומבאשטראפט, ווען ניט עטליכע פריישיסט־ליבענדע בירגער פון איקווילי, וואלטען ניט אויפגעהויבען א געשריי. די זאך איז דערגאנגען צום אטורני דזשענעראל מיט'ן רעזולטאט, אז דריי קלעניקעס זענען ארעסטירט געווארען, זיי זענען געשטעלט געווארען אונטער דער קלאגע פון געהן מאסקירט אין גאס ביינגאכט אהן א ספעציעלער אורזאכע.

ביים פראצעס, וועלכער איז צום ערשטען מאל פארגעקומען פאר מעדזשיסטרייט מעקייזוון אין איקווילי, האבען זיך די דריי קלעניקעס גע־האלטען זעהר חוצפה'דיג. זייער אדוואקאט האט ארויסגעבראכט, אז די קלעניקעס האבען מיט זייער טאט געראטעוועט די מאראל פון איקווילי, וועלכע איז פארדארבען געווארען דורכדעם, וואס א ווייסע מיידעל האט געלעבט מיט א נעגער. דער מעדזשיסטרייט האט צוויי פון די אנגעקלאגטע באפרייט אין דעם דריטען, וו. א. פיליפס'ן האט ער באשטראפט מיט 50 דאלאר שטראף, א לעכערליכע שטראף לגבי דעם פארברעכען.

אבער פארפאלען. א ריכטער האט ארויסגעטראגען זיין פסק, איז אבער דער באשטראפטער קלעניק ניט צופרידען געווען און האט געמאכט אן אפעלאציע. די אפעלאציע איז אויסגעהערט געווארען פון טשיף דזשאסטיס סער ווילאם מיולאק, דזשאסטיס גרענט, דזשאסטיס מידעלטאן און דזשאסטיס האדשינס. דאן האט דער הויפט ריכטער פון אנטאריא געזאגט, אז עס וואלט געווען אן אומגליק צו לאזען די קלען־שלאנג לעבען אין האט נים נאר אומגעוואָרפען די לעכערליכע שטראף פון 50 דאלאר, נאר האט פאר'משפט דעם קלעניק צו זיצען דריי חדשים אין געפענגניש.

זיים דאן איז אביסעל שטיל געווארען. די קלעניקעס האבען זיך נאך אביסעל געווארפען, האבען געטייטלט פלאקאטען אין די גאסען, אבער דאס זענען געווען גסיסה קאנוואלסיעס. דער פסק פון העכסטען גערעכט אין אנטאריא האט זיי געטראפען ווי א דונער.

איבער א יאר איז אריבער זייט דאן אין דער אקטאפוס לעבט ווייטער. דאס מאל האט ער זיך באוויזען אין דעם זעלבען געגענד ארום האמילטאן, אנטאריא, אנסעסטער.

אין דעם דאזיגען שטעדטעל וואוינט אן אלמנה, מרס. מ. מעקעי. זי האט א שטרעקע לאנד, וועלכעס זי וויל פארקויפען. די "אפריקאן בראדער־הוד אף אמעריקא", א נעגער ארגאניזאציע, האט פארהאנדעלט מיט דער אלמנה אפצוקויפען ביי איר דאס לאנד און דארטען אויפשטעלען זייערען א בית יתומים, צוזאמען מיט א היים פאר זייערע אלטע לייט. דאס פלאץ איז זעהר פאסיג פאר דעם. האבען זיך אבער געכאפט די קלעניקעס, אז דאס וועט זיי די "אויגען פארשווארצען". וואס זשע טוט מען, האט מען זיך גענומען צו דער אלטער מעטאדע.

די קלעניקעס האבען אויפגעשטעלט א גרויסען צלם ארומגעבונדען אים מיט שמאטעס, באגאסען אים מיט בענזין און אונטער־געצונדען. דאס איז געווען א ווארנונג צו די נעגערס, אז דאס וועט מען מיט זיי טאן, אויב זיי וועלען קויפען דאס לאנד און אויפבויען דארטען זייערע אנשטאלטען. דער קלען האט באוויזען זיינע צופרידענע ציין. גראדע ניט ווייט פון דאס פלאץ, וואו מיט א יאר פריהער האט פאסירט די דזשאונס דזשאנסאן געשיכטע.

עס איז יעצט ניט וויכטיג אויב די נעגערס וועלען דאס לאנד קויפען. (עס איז צווייפעלהאפט אויב זיי וועלען עס טאן). וויכטיג איז דער פאקט וואס דער קלען, דער מקור פון וואנען עס ווערט פארשפרייט ראסען־האס און פאגראם אגיטאציע, פון וואנען גיפט ווערט פארשפרייט געגען אלעס, וואס איז ניט פראטעסטאנטיש און דזשענג־פאטריאטיש לעבט.

דער קלאפ פון העכסטען גערעכט אין אנטאריא איז ניט געווען קיין טויט קלאפ. העכסטענס איז דאס געווען א באטויבונגס־קלאפ, אז דער קלען זאל פאר א יאר צייט זיך ניט ווייזען אין דער עפענטליכקייט. ער איז אבער יעצט ווידער גרייט, ער איז ארויסגעקראכען פון דער נארע און ווארפט ווידער זיינע גיפטיגע שטינג־באמבעס.

עס איז יעצט קלאר, אז דער פריהערדיגער קלאפ איז ניט געווען שטארק גענוג און מען מוז זיך פארמעסטען מיט א פיעל שטארקערען קלאפ, אום דעם דאזיגען אקטאפוס אומשעדליך מאכען.

דער קלען אין אנטאריא איז א גאנץ אומוויכטיגער פאקטאר. ער האט ניט הינטער זיך קיין מאסען. דאס איז איבערצייגט געווארען ווען מיט עטליכע יאר צוריק האט דער קלען אנגעפירט א פראפאגאנדע אין טאראנ־טא און האט געוואלט שפילען א ראלע. די רעגירונג איז געגען דעם קלען און דאריבער איז דער קלען געווארען אן אונטערערדישע ארגאניזאציע, פארבריבען פון געזעץ און פון יעדען ערליכען און אנשטענדיגען מענשען. עס איז אבער נויטיג אים צו געבען א לעצטען טויט־קלאפ, פון וועלכען ער זאל שוין מער ניט אויפשטיין.

א גרויסע באוזעגונג דארף אנגעהויבען ווערען אין האמילטאן, און אויך אין טאראנטא. דער קלען זאל אפיציעל דערקלערט ווערען אלס אונגע־זעצליכע ארגאניזאציע. די באוועגונג דארף אנגעפירט ווערען ניט נאר פון די נעגער ארגאניזאציעס, נאר אויך פון אלע סאציאלע ארגאניזאציעס, ווי די נאציאנען ליגע ארגאניזאציעס פאר פרידען און סאציאלע וועלפעער.

דער קלען האט שטארק מורא פאר ליכט־און אויפקלערונג. דער קלען האט שטארק מורא פאר דער עפענטליכקייט. מען דארף קיין מורא ניט האבען, אז דערמיט וועט מען פאפולער מאכען דעם קלען. מען מוז דעם אקטאפוס דעמאסקירען. אין די פאראי־איגטע שטאטען האט מען דעם קלען ניט באקעמפט מיט איגנארירען אים, נאר מיט ארגנטערריישן זיין מאסקע, אויפוויזענדיג, וועלכע שעדליכע און מיאוס'ע ראלען די קליגעלס מיט דעם גרענד קליגעל האבען געשפילט אין באשווינדלען די אומוויסענדע מאסען.

דער קלען אקטאפוס לעבט נאך און ער מוז באקומען דעם לעצטען טויט־קלאפ.

דיכטער און אל־כעמיקער

פון א. ש. יודיס

אָהן יפה וואָלטען מיר דער־גרייכט אפשר א דריטעל ווי פאראיאהרען. מיט יפה צומינ־דענסט וויפיעל פאראיאהרען...

י. גרינבוים.

דאכט זיך א גאנץ פראָזאאישער זאץ, ווי מען קאן איהם הערען אויף געגענראל פארזאמלונגען פון אקציען געזעלשאפטען און באנק קאָנסאָרציומס, וואָס האט עס צו טאן מיט דיכטער, מיט אייביג פאר־חלומטע אויגען, וואָס זוכען עפעס „פאר־באהאלטענע מיסטערען אויף דעם בלויען פירמאמענט פון נאָך בלויערע אידעאלען און מיט א ציטריג פארציטערט־פלאטרי־גען הארץ, וואָס קאָרטשעט זיך פאר יע־דען וועהטאג און יעדע עולה פון וועלבע עס איז פול אונזער זינדיגע ערד ? ! און ווי קומט עס, אז אזא פאָעטיש אריסטאָ־קראטישע נשמה זאָל זיך לאָזען איינ־שפאנען אין אזא סקרופעדיג־פלעבעאישען וואָגען צו זיין א משולח ביים אידישען פאָלק — און שלעפען זיך איבער בערג און טאל און ימים און מדבריות'ן פון די פאמפעס פון אָרגענטינען ביז צו פינ־לאנד'ס איין־פעלדער — און קלאפען מיט דער גרויסער קרן היסוד תציל מ'נאציא־נאלען מות פושקע — אין נאמען פון שיבת ציון חלום ? !

איז עס אפשר א טראגעדיע, וואָס די דערוואכטע שטאאטסן־שעפערישע ענערגיען פון יונג יודעא קאָנען זיך ניט אויסניסען אין יענע קאמפס־וועגען פון פייער און שווערד, אויף וועלכע אלע אונטערדרריקטע פעלער געפינען זייער פרייהייט אין רעכט. און אונזער אָפּגערי־סענקייט פון דער מאמע־ערד דורך בערג און ימים און שטעכערדיגע גרעניצען אָהן א צאָהל, צווינגט אונז צו זוכען אנדערע מיטלען און וועגען און מעטאדען — און אנשטאט טייכען בלוט — גאר מייכען נאָלד אין דעם הינטערלאנד, און טייכען ארבייטס־שוויים אויף דעם פראָנט, און ערשטער ליניע, און נאָך פון צייט צו צייט אויך טייכעלאך בלוט צו באשיצען דאָס דורך נאָלד און שוויים אויסגעקוי־טע און אויסגעלייזט שטיק היימלאנד — איז עס אפשר א טראגעדיע וויל עס איז אפשר א סך לייכטער דורך א איינמאָלי־גען בלוטיגען אויפשטאנד דערבערען די צונגען און וואו דער מאמען פון פּאָליטיק טראָהנט איבער אלע אן אלעמען פארשלינגט "קעניגענדריג" די שעהנסטע בליטען און בלוטיגסטע ממשות'דיגקייטען. און מען דארף קאָנען די אטמאספערע פון ניי־פיילען ביי ניט אדען ווי אידען, ווי איין און דיזעלבע מחנה צושפאלט זיך אויף צופערעלט זיך צוליעב א קוצי של יוד, צוליעב דעם קלענסטען ניואנס. און מען טאר ניט פארגעסען אז עס איז געווען קוים נאָך די סיים־וואהלען, — און בכלל וועגן קומען דען אין פיילען ביז פאר וואהלען: צום סיים, שטאטראטען, קהלות און נאָך — און אז די וואהלען האָבען צוקריגען א ברודער מיט א ברודער אויך אין דער ציון מחנה, און קען וויין ניט פון הבל.

און פּאָליטיק איז לייכטער ווי מעשים און וואהלען. איינטערעסאנטער ווי מעשה. און צוליעב א מאנדאט צום סיים איז מען פענעם ארייענט ווינקעל א פעסטונג פון ליכט און שעהנקייט — און שלום.

איז נאָר די דאָזיגע שלום שליחות פון אונזער היסטאָרישען געניוס מאכט עס מעגליך אז אזא פּאָעטישע דורך און דורך, אין ליעד און לעבען, יפה־נשמה זאָל זיך אוועקלאָזען אויף די דאָרנפולע, פאר־פלאָנטערטע, פארבלוטיגטע וועגען און שטעגען פון "געלד־שנאָרעריי", און ווי קאליפאָרנישע נאָלד־זוכערס און פערלען טויבערס אין אינדישען אקעאן אין אזאָ־לאָזען צו די טיעפסטע פאָלקס־שיכטען — און אויסקריקענען פארזומפטע נשמות און אויפעפענען פארשטיינערטע הערצער און קלאפען אין פארמאכטע טיהרען און ארויסריסען פון טאָגטעגליכער זאָרג און דערהויבען צו נשמה יתרה'דיגקייט.

און אדויסצויבערען אויף א פרייוויי־ליגען אופן דעם פרייוויליגען שטייער פאר דעם אידישען פריישטאט.

* * *

טאקי "מעשה כישוף".

ווייל נאָר מיט אזא נשמה אינערליכ־קייט און יוגענדליכקייט־גלויבען, נאָר מיט אזא איינזעלנער עקשנות'דיגקייט און עס־קשה־עורף'דיגקייט — און נאָר מיט אזא באפליגעלט וואָרט, אונטער וועלכען עס צאפעלט בלוט־פיינסטע האַרץ־זאפט פון א פּאָעטישער נאטור האט מען גע־קאָנט וואנען צו קומען קיין פויילען מיט דאָס לאנד פון פערמאנענטען קאָנאָמישען קרייזיס אויף מאטעריעלען געביט — און ניט ווענינער פערמאנענטען קרייזיס אויף דעם גייסטיגען שטח פון ציוניזם, און אנט־קעגען נעהן דער כוואליע און אפאטיע און בלבול הלבבות און דערווייזען אז מען קען אפשר פאר דאָס ניט גענינטע אויג באהאל־טען געפיהלען אין א שלעכטער צייט, אבער ניט טויטען — און אזא גוטער נשמה־קענער און הארץ־טויבער דארף נאָר פארווארפען זיין נעץ, און ער ציהט זיי זאָפּאָרט ארויס אויס טונקעלסטע באהעל־טעניש אויף דער ליכטיגער זון.

מען דארף קאָנען פויילען און דאָס פויליש אידענטען — די דאָזיגע חסידי־שע ערשט פריש אויפגעאקערטע מחנה, וואָס איז צוגענגליך פאר דעם לייכטעסטען ווינד און פוסטעסטער פראזע און אין אזוי מסוגל צו גייסטיגע און פּאָליטישע וואנד־לונגען און וואו דער מאמען פון פּאָליטיק טראָהנט איבער אלע אן אלעמען פארשלינגט "קעניגענדריג" די שעהנסטע בליטען און בלוטיגסטע ממשות'דיגקייטען. און מען דארף קאָנען די אטמאספערע פון ניי־פיילען ביי ניט אדען ווי אידען, ווי איין און דיזעלבע מחנה צושפאלט זיך אויף צופערעלט זיך צוליעב א קוצי של יוד, צוליעב דעם קלענסטען ניואנס. און מען טאר ניט פארגעסען אז עס איז געווען קוים נאָך די סיים־וואהלען, — און בכלל וועגן קומען דען אין פיילען ביז פאר וואהלען: צום סיים, שטאטראטען, קהלות און נאָך — און אז די וואהלען האָבען צוקריגען א ברודער מיט א ברודער אויך אין דער ציון מחנה, און קען וויין ניט פון הבל.

און פּאָליטיק איז לייכטער ווי מעשים און וואהלען. איינטערעסאנטער ווי מעשה. און צוליעב א מאנדאט צום סיים איז מען מסוגל צו פארגעסען און פארשוועכען דעם ארץ ישראל מאנדאט, און צוליעב עפעס א בילדער־קאָמעדיע פארגעסט מען שנעל די ווייסבוך טראגעדיע, די טראגע־דיע פון דעם ווייסבוך וואָס מיר שרייבען טאג־טעגליך — יעדען טאג אין וועלכען מיר לייזען ניט אויס קיין נייע דונאמס און באזעצען ניט קיין נייע מענשען.

כדי צו פארשטעהן די "ספּלענדיך אויזאָליישען" אין וועלכער עס האָט זיך ניט איינמאָל געפונען אונזער בליהענדער ריכטער, וואָס האָט מיט זיין דיאגענעס־לעמפּעלע אינסמיטען העלען טאג געזוכט א ציוניסטישען מענשען" און ניט שטענדיג געפונען.

אָבער די גרעסטע איינזאמקייט צווי־שען מענשען איז אפט די טיעפסטע גע־מיינשאפט מיט דער מענשהייט, און אין איינזאמקייט ווערט א ריכטער שטארקער און גלויביגער. האָט האָט ער זיך טיעף אראפגעלאָזט אין דעם אייביג יונגען און פרישען און באגייסטערטען און שיבת־ציון'דיגען נשמה־ים פון פוילישען אי־דענטום.

און ארויסגעכשופט אויסטערלישע פערלען.

* * *

אין די קאלטע חדשים פון ציוניסטי־שען קאלענדער, וואָס האָט גאָר זיך גע־צאפעלט, ווען עס איז געגאנגען א צו גאָר שנעל פון דער ווייסבוך דיסקוסיע וועגען חוריף־פּאָליטיק, אין וועלכער מען האָט דערשטיקט יעדע שעפערישע טאט, — האָט ער באוויזען א צווייט "כס ביי דער ווייסבעל" — די "עראָבערונג פון וואר־שא".

הויפּט־שטערט זענען פון שטענדיג אָן א הארטער ביסען. מען קאָן עראָבערען גאנץ "יוניוועטער סטייט אין קענעדע" — אָבער צו די טויערען פון ניו יארק אין מען דערמיט ניט דערגאנגען. די צער־שפּרייטקייט פון דער גרויס־שטאדט, די ליט דערגרייכבארקייט פון די מענשען, סיי מאטעריעל סיי גייסטיג, סיי פּשוט פיזיש מאכט כמעט אומגעגליך א גרינד־ליכע בעארבייטונג און אויסנוצונג. דערצו נוצט ניט מעהר דאָס באפליגעלטע וואָרט — דאָ מוז צוקומען די באפליגעלטע פאנ־טאזיע פון די בריקען־בויערס און אונטער־ארדישע סאָבווייס; דערבו איז נויטיג א גאנץ באזונדערער ארגאניזאציאנס פאטאס און אזוי צו זאָגען "פאנאטישער אורבא־ניזם" צו קענען פארווארפען אזא גרויס נעץ וואָס זאָל ווי ניט איז דערגרייכבאר צו מינדעסטענס צו די פאלעס פון דעם 300 טויזענדיגען אידישען וואָרשא. דערביי אבסטראהיר איך שוין פון דעם אונבע־שרייבליכען אויך כמעט פאנטאסטישען עלענד פון בירגערטום אזוי גוט ווי פון פּראָלעטאריאט, אזוי אז עס איז שווער צו זאָגען, וועמען האָט מעהר דאָס אומגליק געטראפען צו די וואָס האָבען פון עלענד קיינמאָל ניט געוואוסט און האָבען זיך געיחוסט מיט חובות אָדער קמצנות, קיום, אָדער די ניין ניגערס אין סקאָרבאָראָ — זענען מאָוולטאטען פון "רויטער" אגיטא־ציע, כדי צו האָבען א תירוץ אויף אויס־צווייצען די מאסען געגען דער נאציאָנא־לער יוסטיץ.

הכלל, די באלשעוויקעס זענען שול־דיג אויף אלע פראָנטען. די פיש'עס און וואָל'ס זענען אודאי מובטח, אז נאָר די שער באנק קיין פוילען, ניט אכטענדיג אויף אלע הנוך־פּאָליטיק וואָרונגען, אז די נעשפאנטע פוילישע דייטשע באצייהונגען לויכטייטען פאר דעם "דייטש" וואסער מאנס באוזוך. אָבער יפה רעכענט זיך מיט נאָר ניט — נאָר מיט דעם אידישען מלוכה אינטערעס. דער "דייטש" אין וואָ־סערמאן לאָזט זיך איבער צו דייטשלאנד — ער פארשלעפט דעם איד וואסערמאן, דעם דירעקטאר פון קרן היסוד אין דער מדינת אשכנז — און וואסערמאן קומט און רעדט צו די הערצער און קעשענעס פון דיגבירים און באנקירען אין וואַרשא און לאָדז, און מיט ממשות'דיגען ערפאָלג מיט א רוהיגען "חלק הכסף" קיין ירושלים רוהיג אוועקלעגען אָט דעם שטילען איינ־פאכען און אלץ־זאָגענדיגען גרונד־זאץ היהודים נותנים — בעין יפה נותנים.

דאָס "בעין יפה" איז נאָך וויכטיגער פון "נותנים". דאָס ווי אזוי איז וויכטיגער ווי דאָס וויפיעל און וואָס. דאָס איז שוין די קונסט פון יפה דעם אריסטאקראט, אז עס זאָל געגעבען ווערען מיט כבוד און אין שעהנקייט, וואָס דערהויבט דעם גע־בער און דערניידעריגט ניט דעם נעהמער. אזוי ווי אין די ציוניסטישע טעריע פאר דעם אידען שטאט, — ציוניסטען מיט ניט ציו־ניסטען — און ניט איינמאָל נאָר וויייטע פון אונז, האלב אָדער גאנץ אסימילירטע ברידער און שוועסטער.

אָבער לאָמיר נאָך איין מאָמענט בלייבען ביי די ציפערען. און דוקא ביי וואַרשא. ווען מען נעהמט אין באטראכט דעם אומענדליכען דלות פון ליטווישען אי־דענטום, וואָס האָט דערפירט דערצו, אז זיין ניט געקרוינטער טרייער פיהרער און פירשפּרעכער יצחק גרינבוים זאָל זיך דערוואגען צום געדאנק אז א מיליאן אי־דען אין פוילען זיינען איבעריג און מוזען אויסוואנדערען — און אז מיר האָבען גע־האלטען אויף מאָרגען נאָך די וואהלען, וואָס קאָסטען ניט נאָר "הערץ" אָבער ניט וועניג "געלד" — און דעם כאָאָס און פירוד הלבבות וואָס זיי האָבען נאָך זיך איבערגעלאָזט אין דער איינגענער מחנה — און פונדעסטוועגען נאָך קוים צוויי און א האלב חדשים פון "יפה'ס מעשה כשוף" האָט וואַרשא געגעבען 2500 דעקלאַרעטענען אויף די סכום פון 37 טויזענדען דאָלאר דאָס הייסט צוויי מאָל אזוי פיעל ווי אין משך פון גאנצע צוועלף חדשים פאראיאהרען, און איין שפּרונג קיין וולאצלאוועק האָט געבראכט א פארדאָפּלונג א חוץ צוואנציג פּראָצענטען מזומנים, פון וואָס לעצטענס קיין שום אינדוסטריע אָדער האנדעלס אונטערנעהמונג וואגט ניט צו חלום'ען, און א פאר שעה אין ביאליסטאק א צו־שפּרונג פון נאָך 150 תורמים — טא זיי אנדערש קאָנען מיר דאָס אנרופען, אויב ניט "עראָבערונג פון וואַרשא", אויב ניט "נס ביי דער ווייבסעל", אויב ניט — מעשיי כשוף.

מעשיי כשוף איז געווען אָט דער געלד רעקאָרד, אָבער נאָר פון אויבען אויף איז עס געלד־רעקאָרד. באמת און מען דער טיעפעניש איז עס נשמה־רעקאָרד, מיט וועלכע ביידע טיילען — דאָס פוילישע אידענטום און דער פוילישער דיכטער יפה קאָנען שטאלצירען. די אויפנאבע פון א משולח איז צוערשט אויסגעהמען אי־דען פון געלד, געלד פון אידען איז דאָ א קליינינקייט. צוערשט בערענגען דעם אי־דען אין א מצב פון "טראנס" און "וויזיע" דאָן עפענען זיך אליין די קעשענעס און אלץ פאלט פון זיך אויס, וואָס עס איז מעגליך אין נויטיג פאר ארץ ישראל שוין פון לאנג יפה'ס קונסט. אָבער דאָ האָט מען באדארפט פון פאראיעמטע נגידים און פאראצווייפעלטע קבצנים אויססאקומען דרייפאך, ווי אין פריהע־ריגע א סך בעפערע יאהרען.

דאָ האָט מען באדארפט פון אן אין מאכען א יש, צונויפפרעסען באנייסע־רונג און הארציגקייט און איבערגיסען נשמה־זאפטען אין גלאנציג נאָלד. אָט דער וועג שטיינער צוואוייכען אין הערצער און פון הערצער באשיפען נאָלד.

דערין האָט זיך אנטפּלעקט א נייער טאלאנט, צו וואָס עס איז פון שטענדיג אָן געווען נויטיג ניט קיין קליינע דיכטערישע פאנטאזיע.

יפה אלס אלכעמיקער.

* * *

דעם ערפאָלג האָט ער צו פארדאנקען דער טאט־זאך, וואָס ער האָט אינגאָרירט דאָס "שווארץ־ווייסבוך" פון דער "הויך־פּאָליטיק" און האָט דערפאר אויפגעבעלע־טערט אין פולער גלאנץ און פראכט דאָס "בלוי־ווייס בוך פון חלוציישער טיעף אר־בייט. ווייל בלוי איז אונזער הימעל און ווייס דער זאמד ביי די ים ברענעס אין ווען עס פארזינקט דארין דאָס געלע אראנ־זשען נאָלד פון קרן היסוד און עס באַ־פייכט דאָס רויטע טרויבען־ זאפט פון פיאנערען ארבייט, ווערט דאָס דאָזיגע לענדעלע א אידיש גן עדן אויף דער וועלט.

(פארעצונג אויף פיידוש 5)

ליכט און שאטען

פון אברהמיל.

באטראכטענדיג די כל־המינים אפי־ציעלע, האלב־אפיציעלע און פערטעל־אפיציעלע אטאקעס אויף די באלשעוויקעס אין אמעריקא, קען מען דעם שכל פון זייער קראנקהאפטער אייביגער אנשטרענ־גונג צו פארנכטען די "רויטע" ניט באַ־גרייפען. ווערהרענד מען קען נאָך אביסעל פארשטעהן די טיגערישע סאָוויעטען־פרע־סעריי פון א פארשוין ווי בעסערוווסקי, וועלכער זוכט נקמה פאר זיין פארלוירע־נעם דיפלאָמאטישען דזשאב, און קאזאָ־נעם זאקרויב, איז שווער צו באַגרייפען מיט'ן שכל די קרוסאדע־באוועגונג געגען באלשעוויזם פון די אלערליי "פּישען" און פישלאך, פון די מעטיז וואלס, מעיאר וואקער'ס וכדומה.

אונז דאכט, אז ווי וואָלטען גע־דארפט זיין די לעצטע צו וועלען זעהן דעם באלשעוויזם א טויטען און צושמעטערטען, ווייל די "רויטע" געשפּענסטער זענען דאָך פאר אזעלכע טיפען דער בעסטער פע־טענט, צו האבען אויף וועמען ארויפצוא־וואָרפען אלע צרות און פורעניות פון דער נעזעלשאפט. הונגערען די פארמערס, הויבען זיי אויף לייך א העצעריי געגען סאָוויעטישער תבואה־דאמפינג, ווערט א מיליטערישער עראָפּלאן צושעריגט אין עקראן, אהייא, פון א געוויסען קייסי, קלאפט מען א פארטיגע טרעוואגע וועגען א באלשעוויסטישער קאָנספּיראציע געגען די מיליטערישע כחות פון אמעריקע. כאָפּט מען א פאר קאָרופּטיר־טע פּאָליטישע אין טעמענ־האל ביי דער האנט און מען קריטיקירט פאר'ן סקאנדאל די מיסאפאר־וואָלטונג פון מעיאר־וואקער — טענה'ט דער לעצטער, אז דאָס איז ניט משהו א קאָמוניסטישער בלבול און פארשווערונג געגען איהם און פאסטער האלמס מיט ראַ־ביי וויי'ן ווערען פלוצלונג געשטעמפּעלט אלס באלשעוויקעס...

וואקסט די אומצופרידענהייט פון די מיליאנען ארבייטסלאָזע אין אמעריי־קא און דריקט זיך אויס אין פראָטעסט דעמאָנסטראציעס, שריגט מעטיז וואָל, אז דאָס איז "מאסקווער פּראָפּאגאנדע". סטרייקען הונגערגיג מיינערס, קומען די "נשים צדקניות" און בנות־צלפחד פון דער אמעריקאנער רעוואָלוציע און הייסען ארויסשיקען פון לאנד אלע פארדעכטיגע אויסלענדער, ווייל יעדער פרעמדער איז בלי־ספק געשטרויכעלט אין באלשעוויזם, ר'ל. קורץ, אלע בייזע חלומות און טראָ־בעלס פון דער געזעלשאפט, לאָזט מען אויס צו די מאסקווער קעפּ, און די באל־שעוויקעס זענען פאר די אלע "רעטער פון דער קאָנסטיטוציע" דער בעסטער "שעיר לעזאזל" פאר יעדען חטאת־הקהל אָדער מכת מדינה.

איז עס דאך, דאכט זיך גוט פאר'ן געזונט און באקוועם פאר דער קעשענע? אויב עס איז דאָ א פארטיגער — מעג זיין פאנטאסטישער, בליטצאפּלייטער פון אלע צרות, דארף מען דאך אזא טייערען "פעטענט" אפהיטען ווי דאָס אויג אין קאָפּ און ניט זוכען צו פארניכטען איהם! פונדעסטוועגען פארגעסען די שפּיציגע פּאָליטישענס פלוצלונג דאָס, וואָס זיי האָ־בען גערעדט נעקטען און זוכען צו באזייי־טיגען מיט אלע מיטלען דעם איינציגען דעסטיליזאטאר פון זייער דונקעלען גע־וויסען — דעם באלשעוויזם. — ווערעכ־איז פאר זיי דער בעסטער אויסרייד פאר אלע קהל'שע זינד, פארברעכענס, לייד־ען און שווייגערייען.

פריהער שרייט מען, אז דער באל־שעוויזם איז די סיבה פון אלע אומ־גליקען אין לאנד. אפילו די גייע "ספּיער־אפ־סיסטעם" פון דער גט־איי־רוסטריע אין רינגא־נעוואדא, וואו די פּאָ־ליטישענס האבען איינגעפירט א מעטאָדע צו ארויסגעבען לאָהנא זעקס גט'ן אין א שטונדע צייט, איז דאך אויך ניט מעהר ווי א נאכמאכונג פון באלשעוויסטישען אימפּעט אין "5 יאהריגען פלאן" — א פּראָדוקט פון דעם סאָוויעטישען לאָזונג "רעליגען און איבעריגען"... וואָס דארפט איהר מעהר? נעהמט, א שטיי־נער, דעם קוריאָזען פאקט, וואָס די "וואי־עם־סי־עי" אָרגאנאיזאציע האָט, נאָך א יאהר שטודיום, לעצטענס רעקאָמענדירט אהרע מעמבערס צו שטיצען די "סאָציי־אליסטישע" פּאָרטיי. דאָס איז דאָך שוין אודאי א באלשעוויסטישע "פּראָוואָקא־ציע"!

די "רויטע", פארשטעהט איהר מיך, זוכען צו גרופירען ארום זייערע סאָציא־ליסטישע געגנער וואָס מעהר קאָנסערוואַ־טיווע און רעאקציאָנערע עלעמענטען, כדי צו צייגען די ארבייטער, ווער עס זענען די הילקוויטס און טהאָמאס'עס חברים... נו, האבען זיי מסתמא איינגערעדט די "קריסטשען אסאָסיאיישאָן"ס צו געהן מיט די געגנאסען האנט אין האנט, כדי צו דיס־קרעדיטירען די געלע־חברה'ניקעס.

און ווייטער איז אויסער יעדען צוויי־פעל, אז דער טויט־אורטייל געגען די עטליכע פעטערסאָנער סטרייקערס, אָדער געגען די ניין ניגערס אין סקאָרבאָראָ — זענען מאָוולטאטען פון "רויטער" אגיטא־ציע, כדי צו זייערע דאדורך פאר־לידען דעם איינציגען באדען און אנשפאר פון זייערע בלאפס און ווילדע המצאות.

נאָר, ווי געזאָגט, קען מען אויף פּאָ־ליטישענס קיין קשיות ניט פרעגען, אפילו ווען זיי דערטרינען זיך אליין אין זייערע אייגענע ליגענס און זומפען פון טיעפען "אידיאָטיזם".

דער אידישער זשורנאל

דער קלען אקטאפוס לעבט נאך

נאך דעם טויט־קלאפ, וועלכען דער קו קלוקס קלען האט געכאפט לעצטעס יאר אין אנטאריא, האט מען געדענקט, אז די "העלדישע ריטער" מיט די ווייסע קיטלען, וועלכע האבען מורא פאר דער שיין פון טאג און מוזען זיך באהאלטען אין דער פינסטערניש פון דער נאכט, זענען טויט.

קיין גרעסערען קלאפ ווי דער קלען האט באקומען פון סער ווילאם מיולאק, דער טשיף דזשאסטיס פון אנטאריא, האט ער שוין ניט געקענט באקומען, און דאך לעבט דער קלען אקטאפוס, ווייל האקט מען אים אפ אין קאפ, פארבלייבען נאך קעפ, און ער לעבט ווייטער.

יעדע רעכטדענקענדער און געזעץ־ליבענדער בירגער פון קאנאדע האט אפלאדירט די שטעלונג פון סער ווילאם מיולאק, ווען דער גרייז־גרויער ריכטער האט פון זיין ריכטער שטול פראקלאמירט אז דער קלען איז א גיפטיגע שלאנג, וועלכע דארף געטויט ווערען, איידער זי פאראורזאכט מער שאדען.

דאס האט דער ריכטער געזאגט אין דעם פראצעס פון דעם קלעניק וו. א. פיליפס, דער האמילטאנער קיראפראקטער, וועלכער איז באשולדיגט געווארען אין פראקטיצירען די קלען דאקטרין.

פאסירט האט יענע געשיכטע אין מערץ, 1930. איזאבעל דזשאונס, א ווייסע מיידעל פון אקוויל, אנטאריא, האט חתונה געהאט מיט דעם נעגער איירא דזשאנסאן. די קלעניקעס פון האמילטאן און אקוויל האבען ניט געקענט פארטראגען אזא סקאנדאל, האבען זיי, לויט זייער געוואוינשאפט, זיך אנגעטאן אין די ווייסע קיטלען, האבען פארברענט א צלם און זענען אוועק אין מיטען נאכט צו דער היים פון איירא דזשאנסאן און האבען פון דארטען ארויסגעשלעפט מיט גוואלד זיין ווייסע ווייבעל און האבען זי אוועקגעפירט אין דער סאלוויישאן ארמיי.

נאך דעם דאזיגען סקאנדאל זענען די קלעניקעס אין דער אנוועזענ־היים פון דעם איקווילער פאליציי שעף גאנץ רוהיג און אונגעשטערט אוועק געפארען צוריק נאך האמילטאן. דער פאליציי שעף האט גלייכגילטיג צו־געקוקט צו דעם וואס עס איז געשעהן און האט אפילו קיין וואָרט ניט געזאגט.

דער נאנצער סקאנדאל וואלט אריבער אומבאשטראפט, ווען ניט עטליכע פריישיסט־ליבענדע בירגער פון איקווילי, וואלטען ניט אויפגעהויבען א געשריי. די זאך איז דערגאנגען צום אטורני דזשענעראל מיט'ן רע־זולטאט, אז דריי קלעניקעס זענען ארעסטירט געווארען, זיי זענען גע־שטעלט געווארען אונטער דער קלאגע פון געהן מאסקירט אין גאס ביינגאכט אהן א ספּעציעלער אורזאכע.

ביים פראצעס, וועלכער איז צום ערשטען מאל פארגעקומען פאר מעדזשיסטרייט מעקייזוון אין איקוו